

A szarvasgomba Franciaországban

A szarvasgomba termelése és piaca nagyon zárt, kifejezetten bizalmi kapcsolatokra épülő terület, amibe piaci szereplőként „kívülállók” nem léphetnek be, mivel a szarvasgomba gyűjtése – ellentétben más gombafajokkal, erdei termékekkel – törvényileg tiltott, azt alapesetben csak a termőföld tulajdonosa végezheti. A [burgundiai szarvasgomba-termelők szervezete](#) tájékoztatása szerint szarvasgombát csak abban az esetben szabad gyűjteni, ha ezt az erdő tulajdonosa (magánerdő-tulajdonos, állami vagy önkormányzati erdő esetében az állami erdőfelügyelet – [ONF](#)¹) azt írásban engedélyezte. A támogatásokról megoszlanak a vélemények: a szakmai szervezetek szerint kifejezett központi támogatás az ültetvény-telepítéshez nincs, jelenleg elsősorban egyes megyei és regionális közgyűlések támogatják ezt a tevékenységet, elsősorban a csemeték vásárlásához adott támogatáson keresztül (max. 50%-os támogatási szint). Az érintettek remélik, hogy a 2014-2020-as tervezési ciklusban a regionális vidékfejlesztési programokon és a második pilléres forrásokon keresztül lehetőségük lesz komolyabb támogatásra is. Ezzel szemben a mezőgazdasági minisztérium úgy tájékoztatta nagykövetségünket, hogy a francia állam a csemeték árához adott támogatással, valamint a kísérleti programok finanszírozásával támogatja az ágazatot. A támogatásokat a [FranceAgriMer](#), valamint a francia szarvasgomba-termelők országos szövetsége regionális szervezetei között megkötött megállapodások alapján folyósítja a költségvetés.

Franciaországban a szarvasgomba az egyik „mitikus” terméke a gasztronómiának, az ország pedig az egyik meghatározó termelője ennek a gombafélének (noha ma már Olaszország sok esetben piacvezető lett a fekete szarvasgomba – *Tuber melanosporum* – termelésében. Ahogy azt az egyik [internetes oldal is írja](#), Franciaországban a XIX. század végén még 1300 tonnát meghaladó mennyiségben termeltek fekete szarvasgombát. Az 1880-as adatok szerint abban az évben 1320 tonna jutott a piacra, ebből 785 tonnát (60%) Délkelet-Franciaországban állítottak elő (Vaucluse, Drôme és Alpes de Haute Provence megyékben). 445 tonna (33,5%) volt a délnyugati megyékhez köthető (Lot, Dordogne), a maradék 6,5% Közép-Franciaországból (főleg Charente) került ki. Az azóta eltelt időben [a fő termelési körzetek](#) alig változtak, a termelés mennyisége azonban jelentősen visszaesett. A meghatározó továbbra is a három délkeleti megye, valamint a hozzájuk csatlakozó Gard, de a délnyugati és középső területek mellett Burgundiában is lehet ezzel a tevékenységgel találkozni. Noha az erdőterület nagysága most is folyamatosan nő az országban, a talajok állapota sokfelé olyannyira leromlott, hogy a szarvasgomba már nem találja meg az életfeltételeit. Főleg ezzel magyarázható, hogy az 1900-as években még gyakori, éves szinten 1000 tonnát is elérő francia termés napjainkra évi 50 (ötven) tonnára apadt. A másik, legalább ilyen fontos ok a legeltetéses állattartás visszaszorulása és az utóbbi években a klímaváltozás egyre inkább érezhető hatása. Lubéroni (Provence) gazdák 2007-ben úgy fogalmaztak, a területen a rómaiak idején hatalmas borszőlő-ültetvények voltak, amiket azok távozása után fokozatosan fölhagytak, az ültetvényeket fölváltotta az örökzöld ill. lombhullató tölgyesek sokasága, ami ideális terepe a szarvasgombának – amennyiben az erdőt nem növi be az aljnövényzet és elegendő a csapadék. Az elmúlt évtizedekben azonban az itt élők azzal szembesültek, hogy az erdőt (is) „karbantartó” állattenyésztés, azaz a főleg legeltetésre alapozott juh- és kecsketartás visszaszorulásával megszűnt a tölgyesek aljnövényzetének irtása és a talaj folyamatos tápanyag-utánpótlása, ami szinte azonnal magával vonta a szarvasgomba eltűnését – a helyzetet csak súlyosbította, hogy a gazdák szerint érezhetően kevesebb a csapadék az elmúlt években.

Franciaországban öt faj játszik kiemelt szerepet a szarvasgomba-piacon, ezek közül egyértelműen a *Tuber melanosporum* Vittadini (téli szarvasgomba, francia nevei: fekete szarvasgomba, másként Périgord-i szarvasgomba vagy Tricastin-szarvasgomba) a legfontosabb. A másik négy faj:

- *Tuber brumale* Vittadini,
- *Tuber uncinatum* Chatin, (burgundiai szarvasgomba)
- *Tuber aestivum* Vittadini, (Szent János-szarvasgomba, nyári fehér szarvasgomba), a leggyakoribb, de legkevésbé keresett faj, a többiekkel ellentétben nyáron szedik,
- *Tuber mesentericum*.

A francia gasztronómia és a „műértő közönség” természetesen komoly különbséget tesz a fajok között azok minősége alapján, ami tükröződik az árban is. A www.truffle-and-truffe.com honlap például [így osztályozza](#) őket: ha a *Tuber melanosporum* értékét 100-nak vesszük, a *T. mesentericum* értéke 15, a *T. aestivum*-é 20, a *T. uncinatum*-é 50, a *T. brumal*-é pedig 60.

Szabályozás

A szarvasgomba termelése és piaca nagyon zárt, kifejezetten bizalmi kapcsolatokra épülő terület, amibe piaci szereplőként „amatőrök” nem léphetnek be, mivel a szarvasgomba gyűjtése – ellentétben más gombafajokkal, erdei termékekkel – törvényileg tiltott, azt alapesetben csak a termőföld tulajdonosa végezheti. A gombák gyűjtését – ideértve a föld alatt termőket is – több törvénycsomag együttesen szabályozza. Ennek ellenére minden évben gondot – vagyoni hátrányt, természetkárosítást – okoz, hogy gombaszedők hada özönli el az állami, önkormányzati és magánerdőket, sokszor távoli megyékből érkezve és hatalmas mennyiségeket gyűjtve, egyértelműen anyagi haszonszerzés céljából.

A francia szarvasgomba-termelők országos szövetsége ([Fédération française des trufficulteurs](#)) tájékoztatása szerint a szarvasgomba gyűjtése **természetes környezetben** nem tiltott, ám a gyakorlatban annak okán, hogy minden földterületnek van beazonosítható tulajdonosa (állam, önkormányzat, jogi személy, magánszemély), a vonatkozó jogszabályok értelmében ez gyakorlatilag tilos. A francia szabályozás ugyanis alapesetben kimondja: a vadon termő gombák nem tartoznak a „közjó” (köztulajdon, „*biens publics*”) kategóriájába, ellenkezőleg, annak tulajdonát képezik, akié az a föld, ahol teremnek. Ezzel együtt bizonyos föltételek teljesülése esetén a gyűjtés „megtűrt” (*toléré*) tevékenységnek számít (de nem a szarvasgomba esetében!), ám csak korlátozott mennyiségben és kizárva az értékesítést. A tulajdonosnak nem kell sem bekerítenie, sem bármilyen tiltást kifüggesztenie ahhoz, hogy földjét és annak terményeit az illetéktelenektől távol tartsa. Természetesen szabadon rendelkezhet a földjén megtermő gombákkal is, és megtilthatja, szabályozhatja vagy korlátozhatja azok nagyközönség által történő gyűjtését.

Az Erdészeti Törvénykönyv ([Code forestier](#)) rendelkező fejezetében az [L163-11 cikkely](#) (összhangban az [Ordonnance n°2012-92 du 26 janvier 2012 - art. \(V\)](#)-nal) világosan kimondja: a tulajdonos előzetes hozzájárulása nélkül mennyiségtől függetlenül tilos a szarvasgomba gyűjtése, egyéb gombafajokból, magokból, erdei gyümölcsökből pedig legföljebb 10 liternyi mennyiség szedhető. Az ezt megsértőkkel szemben a Büntető Törvénykönyv [311-3](#), [311-4](#), [311-13](#), [311-14](#) és [311-16](#) cikkelyeit kell alkalmazni. A végrehajtásról szóló fejezet [R163-5 cikkelye](#) (létrehozva a [Décret n°2012-836 du 29 juin 2012 - art. \(V\)](#) alapján) a föntieket a szarvasgombát továbbra is kivételként kezelve úgy pontosítja, hogy az állami és önkormányzati erdőkre vonatkozó rendelkezések ([régime forestier](#)) hatálya alá eső területeken – amennyiben más rendelkezést ezt nem írja fölül – 5 literig vélelmezhető

a tulajdonos előzetes hozzájárulása. A rendelkező rész [R314-1 cikkelye](#) szerint az említett [R163-5](#), valamint az [R. 241-23](#), [R. 241-25](#), [R. 241-27](#) és [R. 261-12 - R. 261-17](#) cikkelyekben foglaltakat a magánerdőkre is alkalmazni kell, ezek tulajdonosai pedig ugyanazon jogosítványokkal és ellenőrzési jogkörrel bírnak saját erdeikben, mint az országos erdészeti felügyelet (ONF) személyzete a már említett [régime forestier](#) hatálya alá eső erdőbirtokokon.

A fentiekhez kapcsolódva a [Polgári Törvénykönyv](#) (Code civil) [546. cikkelye](#) kimondja, hogy valamely vagyontárgy (ez esetben a termőföld) tulajdonlása jogot ad az ezen megtermett javak (így többek között a gombák) birtoklására is. Az [547. cikkely](#) konkrétan nevesíti is a termőföldhöz köthető ilyen javakat, az [583. cikkely](#) pedig még egyértelműbbé teszi ezt (*Les fruits naturels sont ceux qui sont le produit spontané de la terre*).

A Mezőgazdasági és Halászati Törvénykönyv ([Code rural et de la pêche maritime](#)) elsősorban a biológiai sokféleség, a biodiverzitás mint örökség (*patrimoine biologique*) védelme irányából kapcsolódik a témához, konkrétan a végrehajtási rész [R214-6 cikkelye](#), ami egyben utal a Környezetvédelmi Törvénykönyv ([Code de l'environnement](#)) végrehajtási része R. 411-1 - R. 411-21 cikkelyeire (Livre IV : Faune et flore, Titre Ier : Protection de la faune et de la flore, Chapitre Ier : Préservation et surveillance du patrimoine biologique, Section 1 : Préservation du patrimoine biologique [Articles R411-1 à R411-5](#), [Articles R411-6 à R411-14](#), [Articles R411-15 à R411-17](#), [Article R411-18](#), [Articles R411-19 à R411-21](#)).

A [Büntető Törvénykönyv](#) (Code pénal) L311-1 cikkelye rögzíti a lopás fogalmát, az L311-3 pedig azt, hogy ezért akár 40-50 ezer eurós büntetés vagy három éves elzárás is kiszabható, a végrehajtási fejezet R635-1 cikkelye pedig többek között kimondja, hogy a lopás tárgyát az elkövetőtől el kell kobozni.

Az egyes megyékben rendszerint a prefektus ad ki utasítást a gombaszedésre vonatkozó szabályokról, összhangban a fent említett jogszabályi hivatkozásokkal. Amennyiben azt például környezetvédelmi okok indokolják, helyi szinten szigorúbb szabályozás is alkotható és kihirdethető. (*Doubs megye korábbi szabályozása pl. [ide kattintva](#) letölthető.*)

A piac

A [szarvasgomba piaca](#) egyértelműen függ a minőségtől, a fajtól és a mérettől. A kilónkénti ár a közönségesebb fajok esetében is több száz euró lehet, míg a csak az olaszországi Piemontban termő és ritka Alba-i fehér szarvasgomba egy kilogrammja 2005-ben 4000 eurót ért, miközben rossz termésű években 15 ezer eurós csúcs is előfordult. A francia termelés éves szinten 50 tonna körül mozog, de kivételesen rossz klímájú évben alig haladta meg a 12 tonnát, ez pedig azt jelenti, hogy a legalacsonyabb és legmagasabb ár között akár tizenötszörös különbség is előfordulhat. 2004-ben pl. az átlagár 900 euró/kg volt, 2003-ban elérte az 1200 eurót, 2002-ben viszont csak 390 euró volt. Egy 100 grammos extra minőségű téli szarvasgomba-konzerv 2005-ben meghaladta a 150 eurós árat is (1590 EUR/kg). A sajtóban és a televízióban időről-időre hálás téma a szarvasgomba és a körülötte tapasztalt sejtelmesség, idézve például azt, hogy vélelmezhetően egy olasz család tartja kezében a szarvasgomba-világpiac 65%-át, éves szinten 30 millió eurós árbevételt érve el. A termék árát ismerve nem meglepő, hogy Franciaországban sem ismeretlenek a sokszor igen kifinomult módszerrel elkövetett szarvasgomba-rablások, a gazdasági minisztérium versenyfelügyeleti és fogyasztóvédelmi egysége ([DGCCRF](#)) pedig főleg a hamisítások és visszaélések ellen próbál meg föllépni, egyre komolyabban ellenőrizve az érintetteket.

Az egyik legismertebb szarvasgomba-piac Carpentras-ban van, az árakat szemléletesen visszaadja a piac [Wikipedia-oldala](#), miszerint 2008. novembere és 2012. novembere között egy kilogramm ilyen gomba ára a kereslettől és a fölhozattól függően 80-1000 (nyolcvan és ezer!) euró között ingadozott, ám az esetek zömében az 500 euró körüli ár volt a mérvadó. Míg a szarvasgomba árfolyamát egyértelműen Carpentras határozza meg, mennyiségben a [Richerenches](#) (Vaucluse megye) községben tartott piac ([Marché aux truffes de Richerenches](#)) a legjelentősebb, a föllelhető információk szerint ez Európa legnagyobb szarvasgomba-piaca, itt cserél gazdát a délkelet-francia termelés fele, a teljes francia termés 30%-a.

Az országban mintegy 20 ezer termelő és/vagy földtulajdonos lehet érintett a szarvasgomba-szektorban, pontos számuk ismeretlen, ahogy az ágazat árbevétele is – ezt már 1995-ben 4,6 millió euróra becsülték. Fölvásárlással mintegy húsz nagykereskedő foglalkozik, ugyanennyi azon földolgozók száma is, akik a termés tartósításával, élelmiszeripari földolgozásával foglalkoznak. Az országos mezőgazdasági kutató intézet ([INRA](#)) technológiát dolgozott ki tölgyfacsemeték micéliummal való beoltására, valamint forgalmazza is ezeket a csemetéket (közvetlenül vagy faiskolák közbeiktatásával) – még új-zélandi exportra is!

Piaci problémák

A Kínából érkező import már a kilencvenes évek közepén komoly piaci problémákat okozott, ahogy ezt egy [1996-os szenátusi írásbeli kérdés](#) is igazolja. Dominique Leclerc szenátor azt tudakolta az akkori mezőgazdasági minisztertől, miként kívánják a hatóságok elejét venni, hogy a jóval gyengébb minőséget képviselő kínai szarvasgombával (*Tuber indicum*) ne lehessen jogtalan anyagi előnyt biztosító visszaéléseket elkövetni. 1994-ben például 24 tonna szarvasgomba érkezett Kínából, ami megegyezett az azévi teljes francia termés mennyiségével, miközben az árban tízszeres volt az eltérés. A szakma azt követelte, hogy a kormányzat egyrészt nagyon szigorúan szabályozza a szarvasgomba importját, másrészt az INRA-n keresztül dolgoztasson ki olyan, az európai termelésű szarvasgomba és a kínai termék egyértelmű megkülönböztetését lehetővé tevő normarendszert. A tárcavezető több más intézkedés mellett ígéretet tett arra, hogy megalkotják azokat a szabályokat, amik lehetővé teszik a francia termelésű *Tuber melanosporum* és *Tuber brumale* valorizálását és egyértelmű megkülönböztetését a kínai importtól.

Támogatások

A [burgundiai szarvasgomba-termelők szervezetének](#) (Syndicat des Producteurs de Truffes de Bourgogne) tájékoztatása szerint az ültetvények létesítéshez nem kötelező jelleggel egyes megyei önkormányzatok adnak támogatást, ami rendszerint a csemeték bekerülési árának a felét teszi ki. A KAP új programozási időszakához a termelők komoly reményeket fűznek, mivel Franciaországban ez egyet jelent a második pilléres támogatások részleges régiós hatáskörbe utalásával, azaz az egyes régiók maguk dönthetnek arról, hogy saját adottságaikhoz, érdekeikhez igazítva miként használják föl ezeket a forrásokat. A burgundiai regionális szarvasgomba szakmai egyesület ([Association Régionale des Truffes en Bourgogne](#), ARTB) több partnerrel, köztük a regionális agrárkamarával ([Chambre régionale d'agriculture de Bourgogne](#)) közösen már most azon dolgozik, hogy a régió érdemi támogatást adjon ennek a tevékenységnek és magának a terméknek is.

A mezőgazdasági tárca ennél részletesebb információkkal szolgált, ezek szerint a francia állam a csemeték árához adott támogatással, valamint a kísérleti programok finanszírozásával támogatja az ágazatot. A kutatómunka nem csak a termés hatékonyságának növelésére és a termék valorizálásának javítására (a klíma hatása, vízgazdálkodás, fajkísérletek, mérettel kapcsolatos kérdések, termesztéstechnológia) irányul, hanem a környezetvédelmi

összefüggések (ültetvény-felújítás, agroerdészet, biológiai sokféleség) vizsgálatára is. A támogatásokat a [FranceAgriMer](#), valamint a francia szarvasgomba-termelők országos szövetsége regionális szervezetei között megkötött megállapodások alapján folyósítja a költségvetés. Külön testületet hoztak létre annak vizsgálatára, hogy az egyes regionális programok között biztosított legyen a kellő koherencia és komplementaritás. A költségvetési kutatóhelyek szintén végeznek kutatási tevékenységet, ennek elsődleges célja az alkalmazott agrotechnikák és a biológiai sokféleség kapcsolatának vizsgálata, a termelésnek helyet adó ökoszisztémákban létező anyag-áramlás elemzése, valamint a szarvasgomba genetikai hátterének elemzése.

A francia szarvasgomba-termelők országos szövetségétől ([Fédération française des trufficulteurs](#)) kapott tájékoztatás azonban inkább a burgundiai szakmai szervezet által adott információkkal van összhangban, ugyanis úgy fogalmaz, hogy a szarvasgomba-mikorrizával kezelt csemeték támogatását nem a francia állam, hanem a megyék és/vagy a régiók támogatják.

Néhány hasznos link:

Francia szarvasgomba-termelők országos szövetsége – [Fédération française des trufficulteurs](#)

[A szakmai szervezetek által ellenőrzött, szarvasgombát \(is\) árusító piacok listája](#)

[Micéliummal oltott tölgycsemetéket termelő és forgalmazó faiskolák](#)

[Burgundiai szarvasgomba-termelők szakszervezete](#) Syndicat des Producteurs de Truffes de Bourgogne

Burgundiai regionális szarvasgomba szakmai egyesület ([Association Régionale des Truffes en Bourgogne](#), ARTBⁱⁱ)

[Côte d'Or megyei szarvasgomba szakmai egyesület](#) (Association de la Truffe Côte d'Orienne)

[Syndicat des Producteurs de Truffes Noires du Vivarais](#)

[Syndicat des producteurs de truffes de l'Hérault](#)

Somogyi Norbert, Párizs

ⁱ Office National des Forêts

ⁱⁱ Alapítói többek között: [Burgundiai szarvasgomba-termelők szakszervezete](#), [Côte d'Or megyei szarvasgomba szakmai egyesület](#), [burgundiai regionális agrárkamara](#)